

TOOLKIT VOOR HET FORMATIEF BEOORDELEN VAN TOEKOMSTGERICHTE VAARDIGHEDEN IN HET MBO.

Overzicht van instrumenten om de ontwikkeling van toekomstgerichte vaardigheden zichtbaar te maken en te bevorderen

Toolkit voor het formatief beoordelen van toekomstgerichte vaardigheden in het mbo.

Overzicht van instrumenten om
de ontwikkeling van toekomst-gerichte
vaardigheden zichtbaar
te maken en te bevorderen

november 2020

Colofon

Auteurs	Pieter Baay, Karien Coppens, Alieke Hofland, Andrea Klaijisen, Ester Scholten (ECBO), Tessa Jenniskens, Bianca Leest (KBA Nijmegen), en Migchiel van Diggelen, Kim Dirx en Desirée Joosten – ten Brinke (Open Universiteit)
Met medewerking van	Denise Bijman, Ronald Ferket en Naomi Smulders
Overige projectleden	Lidy van Oers (Koning Willem I College), Petra Kleefmann, Korina Groeneveld-Wijga (mboRijnland), Szilvia Simon (MentorProgramma Friesland), Koen Vos, Barbara Hempen (ROC Friese Poort), november 2020.
Grafisch ontwerp	Sanne Vos
Subsidieverstrekker	Deze publicatie is onderdeel van het onderzoeksproject "Move21: De ontwikkeling van toekomstgerichte vaardigheden en vorming in beeld" en is mede mogelijk gemaakt met financiering van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.

1.	Inleiding	06
2.	Thermometer-vragenlijst	08
3.	De storyline	18
4.	Rubrics voor 21 ^{ste} -eeuwse vaardigheden	24
5.	Tot besluit	48

1.

Inleiding

In de 21ste eeuw is het mbo volop in beweging om studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op de arbeidsmarkt en te laten participeren in de samenleving. Daarin is de ontwikkeling van toekomstgerichte vaardigheden van studenten cruciaal. Maar, hoe maken we de ontwikkeling in toekomstgerichte vaardigheden zichtbaar en hoe kunnen we studenten en docenten helpen bij het bevorderen van deze vaardigheidsontwikkeling? Tegen deze achtergrond is deze publicatie tot stand gekomen.

In deze praktijkpublicatie hebben we instrumenten gebundeld die het resultaat zijn van Move21, een driejarig praktijkgericht onderzoek uitgevoerd bij vier innovatieve cases in het mbo:

- Het Kunst- en Cultuurarrangement van ROC Friese Poort
- Het Techniek Atelier van het Koning Willem I College
- Het MentorProgramma Friesland van Friesland College, ROC Friese Poort, Nordwin College, NHL Stenden Hogeschool en Hogeschool Van Hall Larenstein
- Loopbaan- en Burgerschapsprogramma van mboRijnland
- Toekomstgerichte vaardigheden in ontwikkeling in het mbo
- Formatief beoordelen in het mbo
- Onderzoeksverantwoording Move21

De instrumenten kunnen door docenten gebruikt worden om de vaardigheidsontwikkeling van studenten zichtbaar te maken en te bevorderen. Voor meer achtergrondinformatie over Move21 verwijzen we je graag naar de volgende publicaties:

Wat lees ik in deze praktijkpublicatie?

Deze praktijkpublicatie bevat een bundeling van instrumenten die zijn ontwikkeld in het project Move21. Het gaat dan om de volgende instrumenten:

- Thermometer vragenlijst om het niveau van toekomstgerichte vaardigheden te meten
- Storyline werkvorm om ontwikkeling van vaardigheden in kaart te brengen
- Voorbeeld rubrics voor toekomstgerichte vaardigheden

De instrumenten kunnen helpen om inzichtelijk te maken waar studenten staan in hun ontwikkeling en naar toe willen (thermometer en rubrics) en welke ontwikkeling ze hebben door gemaakt (storyline). Bij elk instrument wordt een toelichting gegeven.

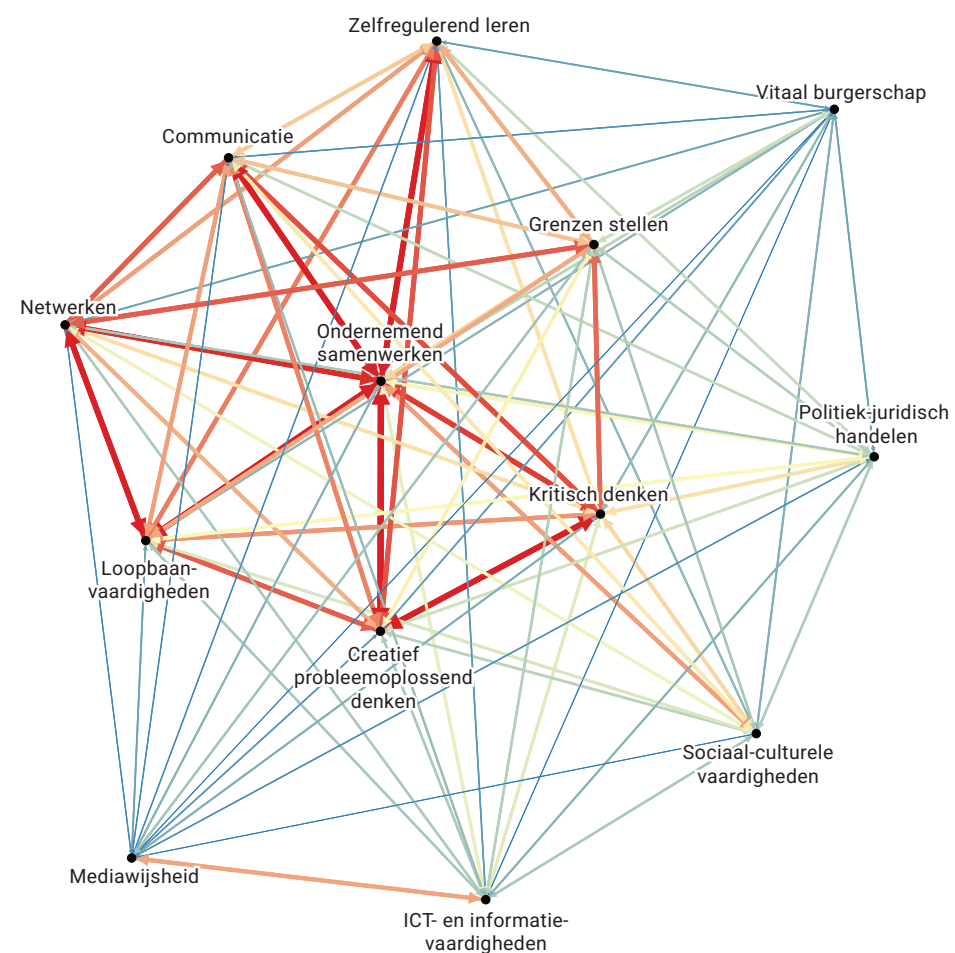
De projectgroep van Move21 hoopt dat de instrumenten je helpen en/of inspireren onderwijs over toekomstgerichte vaardigheden te verbeteren.

2.

Thermometer- vragenlijst

In dit hoofdstuk wordt de thermometer gepresenteerd; een instrument waarmee het niveau van mbo-studenten op 21ste-eeuwse vaardigheden, loopbaancompetenties en burgerschapsvaardigheden wordt gemeten. Het instrument is gebaseerd op al beschikbare en betrouwbare instrumenten en zelfontwikkelde items, waarbij de literatuur en input van docenten en studenten is meegenomen. Gedurende Move21 is de kwaliteit van de vragenlijst onderzocht en verbeterd. Het resultaat is een vragenlijst bestaande uit 13 toekomstgerichte vaardigheidscomponenten met 66 vragen. Onderstaande figuur toont de verschillende vaardigheden en hun onderlinge samenhang. Dit wordt uitgebreid besproken in de praktijkpublicatie "Toekomstgerichte vaardigheden in ontwikkeling in het mbo".

Bij elke component hoort een set vragen. Je kunt items van een losse component aan studenten voorleggen maar ook kiezen voor afname van de volledige vragenlijst. Bij elk item wordt de vraag gesteld 'Hoe goed kun jij in je dagelijks leven....' met de antwoordcategorieën: ruim onvoldoende (cijfer 1-3), onvoldoende (4-5), voldoende (6), ruim voldoende (7), goed (8), heel goed (9-10) en Begrijp ik niet. De thermometer kan zowel digitaal als schriftelijk worden afgenomen. Het is verstandig vragen te presenteren in blokjes van vier met een korte toelichting per onderwerp. Eventueel kun je ter afwisseling soms een tussenvraag opnemen met andere antwoordcategorieën, zodat de studenten even uit de antwoordroutine komen.

Figuur 1:
Samenhang tussen
Toekomstgerichte vaardigheden

1 ICT- en informatievaardigheden

Dit zijn vragen over het omgaan met digitale apparaten en media in je dagelijks leven.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 1.1 digitale apparaten gebruiken
- 1.2 software (apps of programma's) installeren en updaten
- 1.3 veel voorkomende, technische problemen van digitale apparaten oplossen (bijv. het vastlopen van internet of programma's)
- 1.4 via digitale middelen met anderen communiceren
- 1.5 een zoekmachine gebruiken om nieuwe informatie te vinden
- 1.6 op verschillende manieren online informatie zoeken

2 Creatief probleemoplossend denken

Dit zijn vragen over denkvaardigheden in je dagelijks leven. Bijvoorbeeld om problemen op te lossen.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 2.1 de oorzaak van een probleem ontdekken
- 2.2 bedenken hoe je een probleem kan oplossen
- 2.3 van aanpak wisselen als dat nodig is om een probleem op te lossen
- 2.4 meerdere oplossingen bedenken voor een situatie
- 2.5 ideeën bedenken die niet voor de hand liggen
- 2.6 van meerdere ideeën één plan maken
- 2.7 een idee omzetten in actie

3 Sociaal-culturele vaardigheden

Dit zijn vragen over omgaan met anderen in je dagelijks leven.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 3.1 je inleven in een ander
- 3.2 mensen met een andere achtergrond respecteren
- 3.3 rekening houden met andere meningen
- 3.4 online respectvol reageren
- 3.5 samenwerken met iemand die een andere seksuele voorkeur heeft
- 3.6 indenken hoe een ander zich voelt en daarmee rekening houden

4 Loopbaanvaardigheden

De volgende vragen gaan over loopbaanvaardigheden: hoe jij probeert sturing te geven aan je loopbaan. Door hier zelf over na te denken en door het met anderen te bespreken.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 4.1 bedenken wat je goed kan
- 4.2 bedenken waarin je jezelf verder wilt ontwikkelen
- 4.3 bedenken hoe je jouw kwaliteiten later wilt gebruiken
- 4.4 bedenken wat je leuk vindt
- 4.5 bedenken waarom je iets leuk vindt
- 4.6 bedenken wat je belangrijk vindt in stage of toekomstig werk
- 4.7 bedenken wat voor baan of beroep je later wilt hebben
- 4.8 tijdens stage of open dagen een beeld krijgen van wat je moet kunnen voor een bepaald beroep
- 4.9 bepalen of je de juiste kwaliteiten hebt voor je toekomstige beroep
- 4.10 bepalen of een bedrijf/organisatie of beroep past bij je interesses
- 4.11 doelen stellen voor je toekomstige loopbaan
- 4.12 bedenken hoe je die doelen kunt bereiken

5 Zelfregulerend leren

Dit zijn vragen over hoe je leert en jezelf bijstuurt in het dagelijks leven.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 5.1 aangeven hoe je een opdracht aanpakt
- 5.2 doelen stellen voordat je aan een opdracht begint
- 5.3 inschatten of je je doelen haalt voor een opdracht
- 5.4 jezelf vragen stellen die je helpen bij het leren
- 5.5 je concentreren als je ergens mee bezig bent
- 5.6 leuke dingen uitstellen als dat nodig is

6 Netwerken

Dit zijn vragen over netwerken.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 6.1 contacten leggen die kunnen helpen met school, stage, bijbaan of toekomstig werk
- 6.2 hulp vragen bij het zoeken naar een stageplek, bijbaan of toekomstig werk
- 6.3 contact houden met mensen van school of stage
- 6.4 mensen laten weten wat je op school of stage doet
- 6.5 buiten je opleiding iets doen wat een toevoeging is voor je CV

7 Vitaal burgerschap

De volgende vragen gaan over enkele burgerschapsvaardigheden.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 7.1 inschatten of je meer moet sporten om gezond te leven
- 7.2 inschatten of je gezonder moet eten
- 7.3 herkennen wanneer in media je koopgedrag beïnvloed wordt (bijvoorbeeld door een vlogger die een bepaald product gebruikt of reclame)

8 Politiek-Juridisch handelen

De volgende vragen gaan over politieke keuzes.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 8.1 bepalen welke politieke partij het best aansluit bij je eigen mening
- 8.2 begrijpen waarom iemand voor een andere politieke partij is dan jij

9 Communicatie

De volgende vragen gaan over communicatie.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 9.1 je verhaal of mening vertellen aan anderen
- 9.2 je verhaal of mening opschrijven
- 9.3 inschatten of anderen jou begrijpen

10 Grenzen stellen

De volgende vraag gaat over grenzen stellen.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 10.1 je grenzen aangeven als je merkt dat je het te druk hebt

11 Mediawijsheid

De volgende vragen gaan over veilig omgaan met ICT en persoonlijke gegevens.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 11.1 digitale apparaten beveiligen
- 11.2 online gegevens beveiligen
- 11.3 spam herkennen

12 Kritisch denken

Dit zijn vragen over denkvaardigheden in je dagelijks leven. Bijvoorbeeld om je eigen mening te vormen.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 12.1 bepalen wanneer iets een feit of een mening is
- 12.2 bepalen of informatie waar is
- 12.3 je mening onderbouwen met argumenten
- 12.4 begrijpen waarom iemand iets zegt

13 Ondernemend samenwerken

Dit zijn vragen over met anderen samenwerken en ondernemen in je dagelijks leven.

Hoe goed kun jij in je dagelijks leven...

- 13.1 problemen helpen oplossen in een groep
- 13.2 verschillende rollen nemen bij het werken in een groepje
- 13.3 omgaan met feedback
- 13.4 anderen enthousiast maken voor jouw ideeën
- 13.5 omgaan met veranderingen of nieuwe situaties
- 13.6 kansen zien voor jezelf of voor anderen
- 13.7 initiatief nemen om dingen te verbeteren
- 13.8 volhouden, ook wanneer je iets moeilijk vindt

3.

De storyline

Studenten vinden het vaak heel ingewikkeld om hun ontwikkeling onder woorden te brengen en inzichtelijk te maken. Dat is natuurlijk ook moeilijk. De storyline is dan een techniek die kan helpen. De storyline is een instrument waarmee studenten inzichtelijk kunnen maken hoe de vaardigheidsontwikkeling gedurende een bepaalde (afgebakende) periode is verlopen en wat betekenisvolle momenten waren bij deze ontwikkeling. Bij de storyline techniek zijn studenten dus zelf aan het woord over toe- of afname van vaardigheidsontwikkeling en waarom dat zo was. Het is raadzaam om het gebruik van de storyline te begeleiden door een docent.

De storyline techniek is behoorlijk open en maakt gebruik van de combinatie van woorden en beeld. De storyline techniek kan studenten helpen systematisch te evalueren hoe hun vaardigheidsontwikkeling is verlopen en wat hierbij bepalend is geweest. In het vervolg van deze paragraaf wordt een voorbeeld van de storyline gepresenteerd voor de vaardigheid

zelfregulerend leren. Dit voorbeeld kan ook voor andere (21ste-eeuwse) vaardigheden worden toegepast. In het voorbeeld wordt gesproken over de activiteit MentorProgramma Friesland, maar hier kan een andere onderwijsactiviteit of periode worden weergegeven.

Stap 1 Uitleg over de vaardigheid

Stap 2 Je ontwikkeling tekenen

Stap 3 Sleutelgebeurtenis in de grafiek

Stap 4 Vragen over de sleutelgebeurtenis

Stap 1

Uitleg over de vaardigheid

Hieronder staat uitgelegd wat we met de vaardigheid zelfregulerend leren bedoelen. Lees deze beschrijving goed door en houd deze in gedachten bij het beantwoorden van de vragen.

Met zelfregulerend leren bedoelen we dat je je gedrag en emoties kunt beheersen of aanpassen als dat gepast is voor een bepaalde situatie. Ook je kunnen concentreren als je ergens mee bezig bent hoort bij zelfregulerend leren.

Stap 2

Je ontwikkeling tekenen

Je gaat nu een tekening maken van jouw eigen ontwikkeling op gebied van zelfregulerend leren. Dat doe je met behulp van de grafiek. Op de onderste lijn (van links naar rechts) staat de tijd weergegeven. Helemaal links staat het moment dat je begon met MentorProgramma Friesland en helemaal rechts staat het moment dat je eindigde met MentorProgramma Friesland. Aan de linkerkant van de grafiek, van boven naar beneden, staan rapportcijfers die aangeven hoe zelfregulerend je bent.

- A. Welk rapportcijfer geef je jezelf voor zelfregulerend leren, nu MentorProgramma Friesland voor jou is afgelopen? Zet helemaal rechts in de grafiek een punt op de lijn die past bij het cijfer dat je jezelf nu geeft.
- B. Welk rapportcijfer geef je jezelf voor zelfregulerend leren aan het begin van MentorProgramma Friesland? Zet helemaal links in de grafiek een punt bij het cijfer dat je jezelf geeft toen MentorProgramma Friesland begon.
- C. Denk nu eerst even terug aan MentorProgramma Friesland, van begin tot het eind. Is er tijdens MentorProgramma Friesland iets gebeurd waardoor je meer zelfregulerend of juist minder zelfregulerend bent geworden?
- D. Geef in de grafiek met een punt aan welk rapportcijfer je jezelf geeft voor zelfregulerend leren na de belangrijke gebeurtenis uit stap C. Zet het punt op de plek waar de gebeurtenis ongeveer gebeurde. Bijvoorbeeld aan het begin van de onderwijsactiviteit, halverwege, of juist meer op het eind? Over die gebeurtenis worden straks een aantal vragen gesteld.
- E. Je gaat nu de lijn tekenen die jouw ontwikkeling op het gebied van zelfregulerend leren voorstelt. Dit doe je door alle punten die je getekend hebt met een lijn aan elkaar verbinden

Dat kan een lijn zijn met tussendoor pieken en dalen, of een rechte lijn van punt naar punt, die alleen maar stijgt, of daalt, of gelijk blijft. Teken een lijn tussen de punten zoals die het beste past bij jouw ontwikkeling.

Stap 3

Sleutelgebeurtenis in de grafiek

In je tekening heb je een gebeurtenis aangegeven die heel belangrijk was voor je ontwikkeling van zelfregulerend leren. We noemen dit een sleutelgebeurtenis. Over deze gebeurtenis gaan de volgende vragen.

Stap 4

Vragen over de sleutelgebeurtenis

Beantwoord voor je sleutelgebeurtenis over zelfregulerend leren de onderstaande vragen.

Vraag 1:

Wat gebeurde er precies tijdens de sleutelgebeurtenis?

Vraag 2:

Wie waren er betrokken bij deze gebeurtenis?

Vul in wie er betrokken waren en wat zij bij deze gebeurtenis deden. Denk bijvoorbeeld aan docenten, klasgenoten of studie-loopbaanbegeleiders.

Hoofdpersonen: wie?

Wat deden zij?

Vraag 3:

Wat deed jij zelf bij deze gebeurtenis? Vul dat hieronder kort in.

Vraag 4:

Wat heb je van deze gebeurtenis geleerd over jouw eigen zelfregulerende vaardigheden?

4.

Rubrics voor 21ste-eeuwse vaardigheden

Een rubric is een instrument dat in woorden uitdrukt wat studenten moeten/mogen leren en welke ontwikkeling ze daarin door kunnen maken. In de eerste kolom staan vaak onderwerpen om een oordeel over te vellen en in de eerste rij vaak niveaus. In de cellen staan dan voor elk onderwerp niveaubeschrijvingen die studenten richting geven bij het leren.

Rubrics geven woorden aan wat studenten kunnen leren en welke ontwikkeling zij daar in kunnen doormaken. Rubrics geven daarmee inzicht in mogelijkheden, verwachtingen en niveaus voor leren. Een rubric kan de docent en studenten een begrippenkader geven waarmee ze het leerproces en begeleiden ervan kunnen inrichten en gesprekken kunnen voeren. Rubrics bevorderen transparantie, geven structuur en houvast aan leren en helpen studenten te bepalen waar ze staan in hun leren, waar ze naar toe willen en hoe ze daar komen. Rubrics zijn daarmee een handig middel om feedback te geven, gericht te begeleiden en om reflectie te bevorderen.

Indien je gebruik wilt maken van rubrics is het erg belangrijk een aantal zaken voor ogen te houden.

Ten eerste moeten rubrics altijd gecontextualiseerd worden. Dit betekent dat rubrics van internet plukken en letterlijk zo gebruiken in de klas niet gaat werken. Het is belangrijk dat docenten en studenten betrokken worden bij het bepalen van het doel, de vorm en inhoud van de rubrics. Voor de rubrics uit dit boekje betekent dit ook dat de rubrics verschillen van elkaar qua vorm en inhoud. De rubrics laten dan ook goed zien wat docenten werkzaam in uiteenlopende contexten als belangrijk zien bij verschillende 21ste-eeuwse vaardigheden (criteria), welke woorden docenten geven aan 21ste-eeuwse vaardigheden (beschrijvingen in de cellen) en waar niveauopbouw in kan zitten volgens docenten.

Ten tweede kost het goed leren toepassen van rubrics tijd en training. Het is belangrijk dat studenten en docenten de tijd en gelegenheid krijgen om de rubrics te leren toepassen.

Ten derde kan het effect van rubrics vergroot worden door rubrics te koppelen aan andere werkvormen als peer feedback.

Tot slot, en aansluitend op de voorgaande opmerking, is het belangrijk dat rubrics goed passen bij het doel en de inhoud van de onderwijsactiviteit en als het ware een natuurlijk onderdeel zijn van het leerproces.

In de rest van deze paragraaf presenteren we de rubrics.

Rubrics voor MentoringProgramma Friesland

Auteurs: Coaches van MentoringProgramma Friesland in samenwerking met Van Diggelen, Dirx en Joosten-Ten Brinke
Bronnen: Rhodes, T. (2009). Assessing outcomes and improving achievement: Tips and tools for using the rubrics. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.

	1	2	3	4
Openheid	Ik vertoon ontwijkend en vermijdend gedrag en kijk nog niet mee met anderen.	Ik vertoon geen ontwijkend en vermijdend gedrag en kijk op afstand mee met anderen.	Ik vertoon geen ontwijkend en vermijdend gedrag meer. Ik kijk soms nog van een afstand toe, maar doe afhankelijk van de situatie actief mee. Ik sta nog niet open voor nieuwe uitdagingen.	Ik vertoon geen ontwijkend en vermijdend gedrag. Ik kijk niet meer van een afstand toe maar doe vrijwel altijd actief mee en sta open voor nieuwe uitdagingen.
Proactiviteit	Ik ben nog afwachtend en durf nog geen actie te ondernemen.	Ik wacht zo nu en dan af, onderneem na aansturing actie maar neem nog geen eigen initiatief.	Ik wacht niet meer af, maar onderneem zelf actie en neem zo nu en dan zelf initiatief maar neem nog niet de leiding tijdens situaties.	Ik wacht niet meer af. Ik onderneem zelf actie, neem vaak initiatief en neem de leiding tijdens situaties.
Communicatie	Ik luister niet echt naar anderen, deel niet veel informatie, ook niet als mij iets gevraagd wordt, en voor mijn medestudenten en begeleiders ben ik gesloten. Ik doe ook niet mijn best open over te komen.	Ik probeer te luisteren naar anderen, deel informatie als mij iets gevraagd wordt. Voor mijn medestudenten en begeleiders ben ik misschien nog wel gesloten maar ik doe mijn best open over te komen.	Ik luister naar anderen, deel informatie als mij iets gevraagd wordt en af en toe ook uit mezelf. Op sommige van mijn medestudenten en begeleider kom ik open over.	Ik luister naar anderen, deel informatie als mij iets gevraagd wordt en proactief vanuit mezelf. Ik kom open over op medestudenten en begeleiders.
Rolmodel	Ik weet wat een rolmodel is maar begrijp nog niet zo goed waarom het belangrijk is voor het bedrijf. Ik gedraag me dan ook nog niet als rolmodel.	Ik begrijp waarom het belangrijk is om rolmodel te zijn voor het bedrijf maar gedraag me nog niet zo. Ook niet na aansturing.	Ik begrijp waarom het belangrijk is om rolmodel te zijn voor het bedrijf. Na aansturing gedraag ik me als een rolmodel voor het bedrijf.	Ik begrijp waarom het belangrijk is om rolmodel te zijn voor het bedrijf. Ik gedraag me vanuit mezelf als een rolmodel voor het bedrijf.

	1	2	3	4
Flexibiliteit	Ik vind het moeilijk om met veranderingen om te gaan, wil mijn werkwijze er dan ook niet op af stemmen en zie veranderingen vaak als een probleem en niet als een uitdaging.	Ik kan redelijk met veranderingen om gaan, wil mijn werkwijze er wel op af stemmen maar dit komt, ook met aansturing, nog niet tot uiting. Ik anticipeer dan ook nog niet op veranderingen. Ik zie veranderingen nog vaak als een probleem en niet als een uitdaging.	Ik kan goed met veranderingen omgaan, stem mijn werkwijze erop af en met aansturing anticipeer ik ook op veranderingen. Ik begin veranderingen steeds vaker als een uitdaging te zien en niet langer als een probleem en kan zelf steeds beter schakelen tussen situaties.	Ik kan goed met veranderingen omgaan, stem mijn werkwijze erop af en anticipeer zelf op veranderingen. Ik zie veranderingen als een uitdaging en niet als een probleem en kan goed schakelen tussen situaties.
Leiderschap	Ik ben liever onderdeel van het team dan dat ik de leiding neem.	Als het moet neem ik de leiding.	Ik neem de leiding binnen het team maar krijg de groep niet altijd mee.	Ik neem de leiding en krijg de groep mee.
Samen leren	Ik vind het moeilijk om feedback te krijgen en doe er nog niet iets mee. Zelf geef ik nog geen feedback en vraag er ook niet om.	Ik heb geen moeite om feedback te krijgen en probeer er af en toe iets mee te doen. Zelf geef ik af en toe feedback. Ik vraag er nog niet om.	Ik krijg graag feedback en doe er vaak wat mee. Ik geef zelf vaak feedback maar alleen als mensen het vragen. Ik vraag soms ook om feedback.	Ik krijg graag feedback en doe er (bijna) altijd wat mee. Ik geef zelf gevraagd en ongevraagd feedback. Ik vraag ook vaak om feedback.
Samenwerken	Ik werk graag alleen en doe niet mijn best om in een team mee te draaien en verschillende rollen aan te nemen.	Ik werk graag alleen maar doe ook mijn best om in een team mee te draaien. Ik probeer verschillende rollen aan te nemen. Dit gaat af en toe goed maar het hangt echt van de rol af.	Ik werk graag alleen, in een team en neem verschillende rollen aan binnen de groep. Vaak gaat dit goed maar ik neem nog niet altijd de rol aan die nodig is.	Ik werk graag alleen, in een team en neem verschillende rollen aan binnen de groep. Dit goed vrijwel altijd goed. Ook neem ik de rol aan die nodig is.
Organisatiesensitiviteit	Ik pas me niet aan aan de bedrijfscultuur want die accepteer ik niet. Ook niet als ik daarbij veel ondersteuning krijg.	Ik heb veel ondersteuning nodig bij het accepteren van de bedrijfscultuur en om me aan te passen.	Ik accepteer de bedrijfscultuur en pas me aan. Met enige ondersteuning functioneer ik goed binnen de bedrijfscultuur.	Ik functioneer en excelleer volgens de bedrijfscultuur en heb daarbij geen ondersteuning nodig.

Rubrics voor Kunst en Cultuur Arrangement ROC Friese Poort

Auteurs: Docenten van het Kunst en Cultuur Arrangement in samenwerking met Van Diggelen, Dirx en Joosten-Ten Brinke.

Bronnen: 1) rubrics gemaakt in kader van KOMPAS21 (<https://www.kompas21.nl>); en
2) Rhodes, T. (2009). Assessing outcomes and improving achievement: Tips and tools for using the rubrics. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.

	Brons	Zilver	Goud	Platinum
Openstaan en nut inzien van het arrangement	Ik volg kunst en cultuur met tegenzin, zie niet wat ik er aan heb voor mezelf en voor het werk dat ik later ga doen. Ik kan dan ook niet goed uitleggen waarom het belangrijk is.	Ik volg kunst en cultuur niet met tegenzin maar zie niet wat ik er nu aan heb voor mezelf en voor het werk dat ik later ga doen. Ik kan dan ook niet goed uitleggen waarom het belangrijk is. Ook niet na hulp.	Ik volg met plezier kunst en cultuur, zie wat ik er nu aan heb voor mezelf en voor het werk dat ik later ga doen. Ik kan met hulp uitleggen waarom kunst en cultuur belangrijk is.	Ik volg met plezier kunst en cultuur, zie wat ik er nu aan heb voor mezelf en voor het werk dat ik later ga doen. Ik kan zonder hulp uitleggen waarom kunst en cultuur belangrijk is.
Verantwoordelijkheid dragen	Ik voel me nog niet verantwoordelijk voor goed uitvoeren van mijn taken, sturen van mijn eigen leerproces en goed verloop van het groepsproces.	Ik voel me verantwoordelijk voor goed uitvoeren van mijn taken, sturen van mijn eigen leerproces en goed verloop van het groepsproces. Maar ook na hulp vind ik het nog te moeilijk hier zelf aan te werken.	Ik voel me verantwoordelijk voor goed uitvoeren van mijn taken, sturen van mijn eigen leerproces en goed verloop van het groepsproces. Na hulp lukt het me om hier zelf aan te werken.	Ik voel me verantwoordelijk voor goed uitvoeren van mijn taken, sturen van mijn eigen leerproces en goed verloop van het groepsproces. Het lukt me ook om hier zonder hulp aan te werken.
Basisregels voor communicatie	Het lukt me meestal niet goed om naar een ander te luisteren, een ander vragen te stellen, me op een ander te richten en een open en respectvolle houding te laten zien.	Het lukt me vaak wel om naar een ander te luisteren en vragen te stellen. Maar me echt op een ander richten en een open en respectvolle houding aannemen, ook als ik iets maar vreemd vind, vind ik nog best lastig. Hier heb ik echt hulp bij nodig.	Het lukt bijna altijd om naar een ander te luisteren, vragen te stellen en me op de ander te richten. Ook lukt het me vaak wel om een open en respectvolle houding aan te nemen. Na hulp lukt het ook als ik iets maar vreemd vind.	Het lukt bijna altijd om naar een ander te luisteren, vragen te stellen en me op de ander te richten. Ook lukt het me vaak wel om een open en respectvolle houding aan te nemen. Het lukt me ook zelf, zonder hulp, als ik iets maar vreemd vind.

	Brons	Zilver	Goud	Platinum
Communicatie	Ik heb altijd hulp nodig om uit te leggen wat een goede opbouw van een verhaal/ boodschap/mening is. Ik heb ook altijd hulp nodig om een verhaal/boodschap/mening logisch en overtuigend te brengen.	Ik heb regelmatig hulp nodig om uit te leggen wat een goede opbouw van een verhaal/boodschap/mening is. Ik heb ook regelmatig hulp nodig om een verhaal/boodschap/mening logisch en overtuigend te brengen.	Ik heb soms hulp nodig om uit te leggen wat een goede opbouw van een verhaal/boodschap/mening is. Ook heb ik soms hulp nodig om een verhaal/boodschap/mening logisch en overtuigend te brengen.	Ik heb geen hulp meer nodig om uit te leggen wat een goede opbouw van een verhaal/ boodschap/mening is. Ook heb ik geen hulp meer nodig om een verhaal/boodschap/ mening logisch en overtuigend te brengen.
Zelfgestuurd leren	Ik benoem het belang van doelen stellen, plannen, gestructureerd werken en sturen van mijn leerproces. Maar het is voor mij nog te moeilijk uit te leggen waarom het belangrijk is en hoe het moet. Doen is ook nog te moeilijk.	Als vorige ¹ + na hulp lukt het me uit te leggen waarom het belangrijk is en hoe het moet. Het is nog te moeilijk om het zelf te doen. Ook met hulp.	Als vorige + ik kan zelf uitleggen waarom het belangrijk is en kan het na hulp ook zelf doen.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.
Omgaan met Feedback	Ik durf ik nog geen vragen te stellen en vind het nog moeilijk om te laten zien wat ik doe, om te luisteren naar feedback en om feedback te geven.	Na hulp durf ik vragen te stellen, laat ik zien wat ik doe, luister ik naar feedback en doe ik iets met feedback. Wel vind het nog te moeilijk om nuttige feedback te geven.	Ik durf zelf vragen te stellen, laat zien wat ik doe, luister naar feedback en doe iets met feedback. Met hulp geef ik ook nuttige feedback.	Ik durf zelf vragen te stellen, laat zien wat ik doe, luister naar feedback en doe iets met feedback. Ik heb geen hulp meer nodig om nuttige feedback te geven.

¹ Gedurende Move21 hebben we gemerkt dat veel mbo studenten veel tekst in een cel lastig vinden. Het zorgt dat ze de inhoud van een cel moeilijk tot zich nemen. Bij een aantal cellen is daarom gekozen voor de formulering: 'als vorige*'.

Rubrics voor kritisch denken

Loopbaan- en Burgerschapsprogramma mboRijnland

Definitie: Kritisch denken is de gewoonte om issues, ideeën, vragen of gebeurtenissen uitgebreid te exploreren voordat je oordeelt, iets accepteert of een mening formuleert.

Auteurs: Van Diggelen, Dirx en Joosten-Ten Brinke met medewerking van docenten van het Loopbaan & Burgerschaps Programma van mbo Rijnland.

Bronnen: 1) rubrics gemaakt in kader van KOMPAS21 (<https://www.kompas21.nl>); en 2) Rhodes, T. (2009). Assessing outcomes and improving achievement: Tips and tools for using the rubrics. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.

	1	2	3
Informatie zoeken	Weet wat er nodig is om informatie te kunnen opzoeken om te kunnen oordelen, iets wel/niet te accepteren of een mening te geven. Goed uitleggen waarom het belangrijk is en toepassen lukt nog niet zo goed.	Legt uit waarom betrouwbare en bruikbare informatie kunnen opzoeken belangrijk is en hoe hij/zij dit kan doen om te oordelen, iets wel/niet te accepteren of een mening te geven. Goed toepassen lukt op aspecten.	Kan door de juiste vragen te stellen betrouwbare en bruikbare informatie zoeken om te oordelen, iets wel/niet te accepteren of een mening te formuleren.
Informatie verwerken	Weet wat er nodig is om informatie te kunnen verwerken om te kunnen oordelen, iets wel/niet te accepteren of een mening te geven. Goed uitleggen waarom het belangrijk is en toepassen lukt nog niet zo goed.	Legt uit waarom goed informatie kunnen verwerken belangrijk is om te kunnen oordelen, iets wel/niet te accepteren of een mening te geven. Goed toepassen lukt op aspecten.	Kan informatie verwerken door informatie te selecteren, te analyseren, relevantie en de waarde te bepalen om te kunnen oordelen, iets wel/niet te accepteren of een mening te geven.
Beargumenteerde keuzes en mening vormen	Weet wat er nodig is om argumenten voor en tegen te benoemen en verschillende kanten aan issues, ideeën, vragen of gebeurtenissen te zien. Goed toelichten waarom het belangrijk is en hoe het moet en dat ook doen lukt nog niet zo goed.	Legt uit waarom onderbouwde keuzes maken en een onderbouwde mening vormen over issues, ideeën, vragen of gebeurtenissen belangrijk is en hoe hij/zij dit kan doen. Goed toepassen lukt op aspecten.	Kan beargumenteerde keuzes maken en een onderbouwde mening geven over issues, ideeën, vragen of gebeurtenissen.

Rubrics voor reflectie

Loopbaan- en Burgerschapsprogramma

mboRijnland

Definitie: Reflectie is nadenken over ervaringen, gebeurtenissen en handelingen om ze in nieuwe situaties te verbeteren.

Auteurs: Van Diggelen, Dirx en Joosten-Ten Brinke met medewerking van docenten van het Loopbaan & Burgerschaps Programma van mbo Rijnland.

Bronnen: 1) rubrics gemaakt in kader van KOMPAS21 (<https://www.kompas21.nl>); en 2) Rhodes, T. (2009). Assessing outcomes and improving achievement: Tips and tools for using the rubrics. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.

	1	2	3
Ervaring, gebeurtenis of handeling beschrijven	Legt uit waarom het voor een burger en beroepsbeoefenaar belangrijk is ervaringen, gebeurtenissen of handelingen gedetailleerd en genuanceerd te beschrijven. Toepassen lukt nog niet.	Kan als burger en beroepsbeoefenaar een analyse en evaluatie van ervaringen, gebeurtenissen en handelingen omzetten in doelen en acties maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties. Legt wel uit waarom het belangrijk is.	Zet als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties analyses en evaluaties van ervaringen, gebeurtenissen en handelingen om in acties en doelen.
Ervaring, gebeurtenis of handeling analyseren	Legt uit waarom het belangrijk is voor een burger en beroepsbeoefenaar ervaringen, gebeurtenissen of handelingen in kleine stukjes op te splitsen en van verschillende kanten te bekijken. Toepassen lukt nog niet.	Erkent als burger en beroepsbeoefenaar problemen en dilemma's van andere burgers en beroepsbeoefenaars maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties.	Erkent als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties problemen en dilemma's van andere burgers.
Ervaring, gebeurtenis of handeling evalueren	Legt uit waarom het belangrijk is voor een burger en beroepsbeoefenaar een analyse van ervaringen, gebeurtenissen en handelingen omzetten in negatieve en positieve waardeoordelen. Toepassen lukt nog niet.	Kan als burger en beroepsbeoefenaar een afweging maken tussen meerdere oplossingen voor problemen en dilemma's maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties. Legt wel uit waarom het belangrijk is.	Maakt als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties een afweging tussen meerdere oplossingen voor problemen en dilemma's. Legt ook uit waarom het belangrijk is.

	1	2	3
Doelen en acties opstellen	Legt uit waarom het belangrijk is voor een burger en beroepsbeoefenaar om een evaluatie van ervaringen, gebeurtenissen en handelingen om te zetten in doelen en acties. Toepassen lukt nog niet.	Kan als burger en beroepsbeoefenaar een analyse en evaluatie van ervaringen, gebeurtenissen en handelingen omzetten in doelen en acties maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties. Legt wel uit waarom het belangrijk is.	Zet als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties analyses en evaluaties van ervaringen, gebeurtenissen en handelingen om in acties en doelen.
Omgaan met probleem/dilemma van anderen	Herkent problemen en dilemma's van burgers en beroepsbeoefenaars.	Erkent als burger en beroepsbeoefenaar problemen en dilemma's van andere burgers en beroepsbeoefenaars maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties.	Erkent als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties problemen en dilemma's van andere burgers.
Beredeneerd oplossingen kiezen	Legt uit waarom het voor een burger en beroepsbeoefenaar belangrijk is om met oplossingen voor problemen en dilemma's te komen. Toepassen lukt nog niet.	Kan als burger en beroepsbeoefenaar een afweging maken tussen meerdere oplossingen voor problemen en dilemma's maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties. Legt wel uit waarom het belangrijk is.	Maakt als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties een afweging tussen meerdere oplossingen voor problemen en dilemma's. Legt ook uit waarom het belangrijk is.
Handelingsbewust zijn	Legt uit waarom het belangrijk voor een burger en beroepsbeoefenaar om zich bewust te zijn van eerdere ervaringen. Toepassen lukt nog niet.	Kan zich als burger en beroepsbeoefenaar aanpassen aan opgedane ervaringen maar doet dit nog niet zo regelmatig en in verschillende situaties. Legt wel uit waarom het belangrijk is.	Past zich als burger en beroepsbeoefenaar regelmatig en in verschillende situaties aan aan opgedane ervaringen. Legt ook uit waarom het belangrijk is.

Rubrics

Het Techniek Atelier, Koning Willem I College.

Gemaakt voor Move21.

Auteurs: Docenten van het Koning Willem I College in samenwerking met Van Diggelen, Dirkx en Joosten-Ten Brinke.

Bronnen: 1) rubrics gemaakt in kader van KOMPAS21 (<https://www.kompas21.nl>); en
2) Rhodes, T. (2009). Assessing outcomes and improving achievement: Tips and tools for using the rubrics. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities.

		Start:	Op weg:	Gevorderd:	Expert:
		Je moet nog veel te weten komen en ook met hulp is het nog te moeilijk.	Je weet dingen, kunt dingen met hulp maar er is ook nog best veel dat te moeilijk is.	Je weet dingen, kunt zelf de meeste dingen en met hulp lukken ook moeilijkere dingen.	Je weet veel en kunt het zelf.
Vakoverstijgend denken en handelen	wil	Ik sta niet open voor interdisciplinair werken en zie het nut niet in.	Ik sta open voor interdisciplinair werken maar zie het nut er niet van in.	Ik sta open voor interdisciplinair werken, zie het nut ervan in maar kan het zonder hulp nog niet goed uitleggen.	Ik sta open voor interdisciplinair werken, zie het nut ervan in en ik kan het, zonder hulp, goed uitleggen.
	Product	Ik kan niet goed uitleggen wat er bij het maken van een product met een interdisciplinaire groep komt kijken. Ook is het na hulp nog te moeilijk vakoverstijgend te werken.	Ik kan zelf goed uitleggen wat er bij het maken van een product met een interdisciplinaire groep komt kijken. Wel vind ik het ook met hulp nog te moeilijk vakoverstijgend te werken.	Als vorige + ik kan na hulp laten zien dat ik vakoverstijgend kan werken.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.
	Proces	Ik kan nog niet goed uitleggen wat er komt kijken bij ontwerpen in een interdisciplinair team en hoe je dan het ontwerpproces goed doorloopt.	Ik kan na hulp goed uitleggen wat er komt kijken bij ontwerpen in een interdisciplinair team. Wel lukt het met hulp nog niet om het ontwerpproces goed te doorlopen.	Ik kan zelf, zonder hulp, goed uitleggen wat er komt kijken bij ontwerpen in een interdisciplinair team. Ook kan ik na hulp het ontwerpproces doorlopen.	Ik kan goed uitleggen wat er komt kijken bij ontwerpen in een interdisciplinair team. Ook kan ik het ontwerpproces zonder hulp doorlopen.

		Start	Op weg	Gevorderd	Expert
Omgaan met verschillen en Samenwerken		Ik kan na hulp de verschillen in kwaliteiten en vaardigheden van de groepsgenoten en de verschillende rollen in de groep noemen (persoonlijkheidsprofiel). Maar na hulp vind ik het nog te moeilijk de verschillen uit te leggen (groepsprofiel) en uit te leggen hoe ik ermee omga, waarom ik dat zo doe en hoe ik het beter kan doen.	Ik kan zelf de persoonlijkheidsprofielen en rollen in de groep noemen. Ook kan ik na hulp verschillen uitleggen (groepsprofiel) en beschrijven hoe ik er mee omga. Wel is het na hulp nog te moeilijk voor mij om goed uit te leggen waarom ik zo met verschillen omga en hoe ik het beter kan doen.	Als vorige + Ook kan ik zelf verschillen uitleggen (groepsprofiel) en beschrijven hoe ik er mee omga. Ook kan ik na hulp uitleggen waarom ik zo met verschillen omga en hoe ik dat beter kan doen.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.
Communicatie		Ik weet wat de goede opbouw van een verhaal is. Wel vind ik het na hulp nog te moeilijk goed uit te leggen waarom dit zo is. Ook kan ik met hulp een verhaal of boodschap nog niet gestructureerd, logisch, passend en overtuigend brengen.	Als vorige + na hulp kan ik een verhaal gestructureerd brengen. Wel vind ik het na hulp nog te moeilijk om een verhaal of boodschap logisch, passend en overtuigend te brengen.	Als vorige + ik kan zelf een verhaal gestructureerd brengen. Na hulp kan ik een verhaal ook logisch, passend en overtuigend brengen.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.
Professionaliteit	Afspraken maken en nakomen	Ik kan benoemen wat er van mij verwacht wordt (afspraak = afspraak) maar kan na hulp nog niet uitleggen waarom dat zo is. Ook kan ik mijn kwaliteiten en valkuilen benoemen maar na hulp vind ik het nog te moeilijk uit te leggen hoe ik daar rekening mee kan houden bij afspraken maken en waarom dat belangrijk is.	Ik weet wat er van mij verwacht wordt en kan zonder hulp uitleggen waarom dat zo is. Ook kan ik mijn kwaliteiten en valkuilen benoemen bij het maken van afspraken en kan ik uitleggen waarom het belangrijk is om er rekening mee te houden. Wel is het na hulp nog te moeilijk om er rekening mee te houden.	Als vorige + ook lukt het na hulp om bij het afspraken maken rekening te houden met mijn kwaliteiten en valkuilen.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.

	Start	Op weg	Gevorderd	Expert	
Professionaliteit	Groepswerk	Ik weet welke taken en stappen nodig zijn om het doel te bereiken maar vind het na hulp nog te moeilijk om uit te leggen wat het belang van die taken is, wat ze te maken hebben met de taken van anderen uit de groep en wat mijn taken bijdragen aan ons gezamenlijke doel.	Als vorige + ik kan na hulp uitleggen wat het belang van mijn taken is maar kan na hulp nog niet uitleggen wat ze te maken hebben met de taken van anderen uit de groep en wat mijn taken bijdragen aan ons gezamenlijke doel.	Als vorige + ik kan na hulp uitleggen wat mijn taken te maken hebben met de taken van anderen uit de groep en hoe ze bijdragen aan ons gezamenlijke doel.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.
	Verantwoordelijk	Ik zie het nut niet en voel me niet verantwoordelijk voor goed uitvoeren van mijn taken, sturen van mijn eigen leerproces en goed verloop van het groepsproces. Uit mezelf werk ik hier ook niet aan.	Ik zie het nut en voel me verantwoordelijk voor goed uitvoeren van mijn taken, sturen van mijn eigen leerproces en goed verloop van het groepsproces. Maar ook na hulp vind ik het nog te moeilijk om hier uit mezelf aan te werken.	Als vorige + na hulp lukt het om er uit mezelf aan te werken en na hulp lukt het om mijn verantwoordelijkheid te pakken.	Als vorige maar nu kan ik alles zelf.
	Feedback vaardig	Ik durf ik nog geen vragen te stellen en vind het nog moeilijk om te laten zien wat ik doe, om te luisteren naar feedback en om feedback te geven.	Na hulp durf ik vragen te stellen; laat ik zien wat ik doe; luister ik naar feedback en doe ik iets met feedback. Wel vind het nog te moeilijk om nuttige feedback te geven aan anderen.	Ik durf vragen te stellen; laat zien wat ik doe; luister naar feedback, en doe iets met feedback. Na hulp kan ik anderen nuttige feedback geven.	Ik durf vragen te stellen; laat zien wat ik doe; luister naar feedback; doe iets met feedback, en ik kan anderen nuttige feedback geven.
Zelfsturing	Ik benoem het belang van doelen stellen, plannen en gestructureerd werken en sturen van mijn leerproces. Maar het is voor mij nog te moeilijk uit te leggen waarom het belangrijk is en hoe het moet en om het te doen.	Ik benoem het belang van doelen stellen, plannen en gestructureerd werken en sturen van mijn leerproces. Na hulp lukt het me uit te leggen waarom het belangrijk is en hoe het moet. Het is nog te moeilijk om te doen.	Ik benoem het belang van doelen stellen, plannen en gestructureerd werken en sturen van mijn leerproces. Ook kan ik uitleggen waarom dat allemaal belangrijk is en hoe het moet. Na hulp kan ik het zelf doen.	Ik benoem het belang van doelen stellen, plannen en gestructureerd werken en sturen van mijn leerproces. Ook kan ik uitleggen waarom dat allemaal belangrijk is en hoe het moet. Ik kan het zelf doen.	

	Start	Op weg	Gevorderd	Expert
Creativiteit	Ook na hulp bij het waaieren, laat ik nog niet zien dat ik mijn oordeel uitstel, voor kwantiteit ga, meelift op ideeën van anderen, wilde ongewone ideeën zoek en af en toe een creatieve pauze neem.	Na hulp bij het waaieren, laat ik zien dat ik mijn oordeel uitstel, voor kwantiteit ga, meelift op ideeën van anderen, wilde ongewone ideeën zoek. Na hulp lukt het nog niet om mijn oordeel uit te stellen en af en toe een creatieve pauze te nemen.	Bij het waaieren, laat ik zien dat ik zonder hulp voor kwantiteit ga, meelift op ideeën van anderen en wilde ongewone ideeën zoek. Met hulp lukt het om mijn oordeel uit te stellen en af en toe een creatieve pauze te nemen.	Bij het waaieren, laat ik zien dat ik zonder hulp voor kwantiteit ga, meelift op ideeën van anderen en wilde ongewone ideeën zoek. Ook kan ik zelf mijn oordeel uitstellen en af en toe een creatieve pauze te nemen.
	Ook na hulp bij het trechteren laat ik nog niet zien dat ik constructief oordeel, op mijn doelstelling let, het nieuwe en onverwachte zoek en een creatieve pauze neem.	Na hulp laat ik bij het trechteren zien dat ik constructief oordeel en op mijn doelstelling let. Het lukt na hulp nog niet het nieuwe en onverwachte te zoeken en een creatieve pauze te nemen.	Bij het trechteren laat ik zien dat ik uit mezelf constructief oordeel en op mijn doelstelling let. Na hulp lukt het om het nieuwe en onverwachte te zoeken en een creatieve pauze te nemen.	Bij het trechteren laat ik zien dat ik uit mezelf constructief oordeel en op mijn doelstelling let. Ook lukt het zelf om het nieuwe en onverwachte te zoeken en een creatieve pauze te nemen.

5.

Tot besluit

In dit boekje hebben we uiteenlopende instrumenten gebundeld die zijn ontwikkeld en getest in het project Move21. De instrumenten zijn vooral bedoeld als inspiratie voor docenten.

De thermometer kan ingezet worden om te bepalen waar studenten denken te staan in hun vaardigheidsontwikkeling en om te achterhalen of het onderwijs de gewenste effecten sorteert bij studenten. De storyline kan gebruikt worden om de vaak impliciete ontwikkeling van vaardigheden zichtbaar te maken en te duiden. Rubrics ten slotte helpen studenten en docenten om zichtbaar te maken waar de studenten staan in hun vaardigheidsontwikkeling en naar toe zouden willen.

We hopen dat de instrumenten een bijdrage leveren aan het verder vormgeven van het onderwijs rond toekomstgerichte vaardigheden.

Move21 is een driejarig praktijkgericht onderzoek in het mbo over 21ste-eeuwse vaardigheden, loopbaancompetenties en burgerschapsvaardigheden van studenten.

Vier onderwijspartners brengen praktijkvoorbeelden in:

- Kunst- en Cultuurarrangement van ROC Friese Poort
- Loopbaan- en Burgerschapsprogramma van mboRijnland
- Mentorprogramma Friesland van Friesland College, ROC Friese Poort, Nordwin College, NHL Stenden Hogeschool en Hogeschool Van Hall Larenstein
- Het Techniek Atelier van Koning Willem I College.

De onderzoekers van ECBO, KBA Nijmegen en Open Universiteit tonen samen met de scholen een sterke samenhang tussen verschillende vaardigheden én enkele centrale vaardigheden: ondernemend samenwerken, kritisch denken, creatief probleemoplossend denken en loopbaanvaardigheden. Studenten vinden over het algemeen hun vaardigheden ruim voldoende, vooral kritisch denken en mediawijsheid, terwijl het stellen van grenzen en gezond gedrag lager scoren.

Formatief beoordelen is een ambitie die in elk onderwijsvoorbeeld terugkomt. Gedurende het onderzoek is aan de hand van de ervaringen bij de scholen een 7-stappenplan ontwikkeld en verder gewerkt aan de verbetering van deze praktijken.

De casusbeschrijvingen, onderzoeksresultaten en leerervaringen zijn vastgelegd in een praktijkpublicatie, handreiking en toolkit.

Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt met financiering van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.